

Gedrag in de koppel, natuurlijk gedrag en dierwelzijn

Gedrag

Aan het gedrag van de koe is veel af te leiden. Afwijkend gedrag kan wijzen op een ziekte, maar ook op een verminderd dierwelzijn. Is een melkkoe in het huidige veehouderijsysteem nog voldoende in staat haar natuurlijke gedrag te vertonen? Wat is natuurlijk gedrag en is het eigenlijk wel nodig?

Natuurlijk gedrag is gedrag dat een wilde koe vertoont, die leeft in de natuur. De huidige melkkoe is gefokt voor de productie van veel melk en lijkt niet meer precies op de wilde koe. Toch heeft zij in veel opzichten nog wel dezelfde behoeftes.

Allereerst is de koe een kuddedier. Een koe alleen voelt zich niet prettig. In een hechte kudde treedt synchroon gedrag op. De koeien grazen, herkauwen en rusten tegelijkertijd. Binnen de kudde heerst een bepaalde rangorde. Dit merk je ook in de melkveestal. Sommige koeien komen altijd als eerst uit de wei of naar de melkstal en hebben de best plek aan het voerhek. Anderen staan lager in de rangorde en wijken uit voor de koeien die hoger in de rangorde staan. Dit zie je bij vaarzen die nieuw in het koppel komen. Hun plek is nog niet bepaald. Als er te weinig vreetplaatsen en/ of ligplaatsen zijn, hebben deze dieren daar het meest last van.

Op de meeste melkveebedrijven in Nederland worden de koeien onthoofd. Dit voorkomt dat koeien elkaar, zichzelf of de veehouder verwonden. Op bedrijven waar koeien met hoorns gehouden worden, is meer ruimte nodig. Koeien hebben voldoende ruimte nodig om elkaar te ontwijken. Het onthoofden staat al jaren ter discussie. Als reactie hierop worden er steeds meer hoornloze koeien gefokt.

Sociaal gedrag (bijvoorbeeld elkaar likken) is een vorm van natuurlijk gedrag, evenals gedrag dat tochtige koeien laten zien. Een ruime stal met goede looppaden met grip zijn een voorwaarde om dit gedrag uit te voeren. Koeien hebben behoefte aan beweging. In de natuur moeten koeien soms tientallen kilometers lopen om een drinkplaats te bereiken. Koeien blijven goed in conditie als ze ongeveer 3-4 kilometer per dag lopen.

Koeien liggen het grootste gedeelte van de dag, ongeveer tussen 10 en 15 uur. Als je goed kijkt naar een koe in de wei, zie je hoe zij opstaat. Zij gooit haar kop ver naar voren. Dit gaat in de ligboxen een stuk moeilijker. In Figuur 1 is dit te zien. Een koe die goed ligt heeft over het algemeen een voorbeen naar voren en haar kop schuin naar voren.

Figuur 1: koe staat op in de wei (Koesignalen)

Een goede huisvesting is belangrijk om de koe haar natuurlijk gedrag te laten uitvoeren. In de wei gaat dit over het algemeen gemakkelijker.

Toch heeft ook weidegang nadelen en kunnen koeien in moderne stallen steeds beter hun natuurlijk gedrag uitoefenen. Is het uitoefenen van natuurlijk gedrag nodig voor een goed dierwelzijn en goede diergezondheid?

Welzijn

Dierenwelzijn is een actueel thema. De melkveehouderij heeft over het algemeen een positief imago, maar de consument is kritisch. De discussie over weidegang speelt hierbij een grote rol. In de vorige paragraaf hebben we het gehad over natuurlijk gedrag. Is het dierenwelzijn gegarandeerd als koeien hun natuurlijk gedrag kunnen uitoefenen? Wat is eigenlijk dierenwelzijn?

Dierenwelzijn is een moeilijk te definiëren begrip. Vaak wordt het gebaseerd op de 'vijf vrijheden'. Dat zijn:

- Vrij van dorst, honger en ondervoeding
- Vrij zijn van fysiek en fysiologisch ongerief
- Vrij zijn van pijn, verwondingen en ziektes
- Vrij zijn om het normale gedrag uit te kunnen voeren
- Vrij zijn van angst en chronische stress

Als aan de vijf vrijheden wordt voldaan, is de kans groot dat het dierenwelzijn goed is. Allereerst moeten dieren altijd voldoende voer en water hebben en een goede huisvesting met een geschikte rust- en schuilplaats. Pijn, verwondingen en ziekte moeten zo veel mogelijk voorkomen worden en bij optreden zo snel mogelijk voorkomen. Ook komt hier het natuurlijke gedrag terug waar in de vorige paragraaf over gesproken is. Koeien hebben voldoende bewegingsvrijheid nodig, soortgenoten en een geschikte stalruimte. Ten slotte moeten angst en stress voorkomen worden. Dit kan door te zorgen voor rust in de stal: een stabiele groep, een rustige veehouder en een goed klimaat. Hitte kan namelijk ook stress opleveren.

Dierenwelzijn heeft een duidelijke link met diergezondheid. Koeien die zich 'lekker in hun vel' voelen, zijn over het algemeen gezonder en produceren beter. Andersom geldt dit ook: zieke koeien hebben een verminderd welzijn. Om het dierenwelzijn te bepalen is het daarom goed te kijken naar de huisvesting, de voer- en watervoorziening, het management en de diergezondheid.

Vragen

1. Lees het hoofdstuk en schrijf de woorden op waarvan je de betekenis niet kent. Probeer de betekenis te achterhalen, bijvoorbeeld met behulp van het internet.
2. De weide wordt soms als meest natuurlijke leefomgeving gezien.
 - a. Noem de 5 grootste voordelen van koeien in de wei.
 - b. Welke gevaren schuilen er in de wei, die in de stal niet voorkomen?
 - c. Hoeveel kg ds neemt een koe ongeveer op van smakelijk gras?
3. Waarom moet op stal de voergoot 10-15cm hoger liggen dan de standplaats?
4. Waarom kunnen eikels gevaarlijk zijn voor koeien?
5. Koeien ruiken heel goed, hoe houd je daar in je bedrijfsvoering rekening mee?
6. Hoe kun je met je voertijd het beste aansluiten op het natuurlijk gedrag van koeien?
7. Wat is rangorde? Hoe herken jij dat?
8. Wat is persoonlijke ruimte?
9. Noem 4 tochtigheidsverschijnselen.